

FORMATION AND FUNCTIONING OF PUBLIC ORGANIZATIONS FOR MILITARY AND PATRIOTIC EDUCATION

*Olexandr Prytula*¹

СТАНОВЛЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ З ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Олександр Притула

Abstract. The formation of a modern system of military-patriotic education of Ukrainian youth in the conditions of the Russian-Ukrainian war requires understanding and imitating the best achievements and traditions of educational work in this field, which were invented by the Soviet educational system, the mass defense-patriotic public organization of the USSR, the Ukrainian scout organization «Plast», Ukrainian historical traditional martial arts (combat hopak, spas, horting, etc.), as well as modern forms of national-patriotic education of children and youth (All-Ukrainian children's and youth military-patriotic game «Sokil» («Jura»)), etc.

It is noted that public organizations for military and patriotic education should not only provide combat training for potential defenders of Ukraine, form the readiness of youth to defend the Motherland, develop the desire to acquire military professions, serve in the Armed Forces of Ukraine, make a significant contribution to the formation of spiritual, a highly moral, life-competent person, a worthy citizen of Ukraine. In order to form a fighting, moral and psychological spirit of the younger generation, to establish a sustainable motivation for the physical improvement of a citizen-patriot, to develop a deep understanding of public duty and readiness to stand up for the defense of Ukraine at any time, the joint efforts of state authorities and local self-government are extremely necessary the public, educational institutions, parents and the youth themselves.

Keywords: military-patriotic education, public organization, military profession, patriotic citizen, morale

¹ Zaporizhia National University, Zaporizhia, Ukraine. prytula1970@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-8800-8207>

Анотація. Формування сучасної системи військово-патріотичного виховання української молоді в умовах російсько-української війни потребує осмислення та наслідування кращих здобутків та традицій виховної роботи у цій сфері, що були винайдені радянською освітньою системою, масовою оборонно-патріотичною громадською організацією СРСР, українською скаутською організацією «Пласт», українськими історичними традиційними бойовими мистецтвами (бойовий го-пак, спас, хортинг тощо), а також сучасними формами національно-патріотичного виховання дітей та молоді (Всеукраїнська дитячо-юнацька військово-патріотична гра «Сокіл» («Джура»)) тощо.

Відзначається, що громадські організації з військово-патріотичного виховання мають не лише забезпечити бойовий вишкіл потенційних захисників та захисниць України, сформувати готовність молоді стати на захист Батьківщини, розвинути бажання здобувати військові професії, проходити службу у Збройних Силах України, здійснювати вагомий внесок у формування духовної, високоморальної, життєво компетентної особистості, гідного громадянина України. Для формування бойового, морально-психологічного духу підростаючого покоління, утвердження стійкої мотивації до фізичного вдосконалення громадянина-патріота, вироблення глибокого розуміння громадського обов'язку та готовності у будь-який час стати на захист України вкрай необхідні спільні зусилля органів державної влади та місцевого самоврядування, громадськості, навчально-виховних закладів, батьків та самої молоді.

Ключові слова: військово-патріотичне виховання, громадська організація, військова професія, громадянин-патріот, моральний дух.

Постановка проблеми

Обґрунтування нових підходів до сучасного військово-патріотичного виховання вимагає осмислення попереднього досвіду, у тому числі радянського, який попри ідеологізацію процесу військово-патріотичного виховання в колишньому СРСР заслуговує на увагу. Принципово інші підходи до військово-патріотичного виховання пропонує українська скаутська організація «Пласт», яку було засновано у 1911 році, через кілька років після народження скаутського руху. Отже, становлення та розвиток громадських організацій з військово-патріотичного виховання потребує окремого аналізу.

Ступінь розробленості проблеми

Для окреслення системи військово-патріотичного виховання молоді, принципів та напрямів громадських організацій з патріотичного виховання корисними стали науково-теоретичні, методологічні, та практичні розвідки таких вчених, як В. Жулковський, М. Зубалій, П. Ігнатенко, Г. Коваль, Н. Кокарева, Л. Крицька, В. Кульчицький, В. Поплужний, В. Соловей, О. Тисовський, А. Яшанов та багатьох інших.

Мета статті — проаналізувати становлення та функціонування громадських організацій з військово-патріотичного виховання.

Виклад основного матеріалу

Як відомо, радянський період характеризувався деякими особливостями організації патріотичного виховання у межах тоталітарної освітньої парадигми, серед яких такі: панування марксистсько-ленінської ідеології у інтерпретації соціальних явищ та процесів; орієнтація на утвердження матеріалістичного світогляду та формування комуністично-патріотичної свідомості; пріоритетність принципу партійності у виховній діяльності [15]. Разом з тим, як зазначає В. Кульчицький, така освітня парадигма, застосовуючи ідеологічні та партійні інструменти не лише «боролася з націоналізмом, імперіалізмом, релігією, сіяла ворожість до закордонного світу, але й виховувала почуття відповідальності, патріотизму, самовідданості, оптимізму, сприяла виконанню соціально-економічних програм, піднесенню трудової, політичної активності громадян. У плані організаторського досвіду попередня практика патріотичного виховання є повчальною» [8, с. 36].

При цьому йшлося про почуття радянського патріотизму, який трактувався не лише як любов до Батьківщини, свого народу, але й до любові до комуністичної партії й готовність до захисту ідеалів соціалізму. Основи патріотичного виховання прищеплювались вже з молодших класів, фактично з картинок буквара, на яких відтворювались революційні події та свята, портрети великих вождів, замальовки на тему героїзму радянських дітей та молоді у боротьбі з ворогами режиму. У середній загальноосвітній школі таке виховання супроводжувало весь навчально-освітній процес (розумова, трудова діяльність, моральне, фізичне виховання), чому сприяла діяльність піонерської й комсомольської організацій в школі, головною метою яких і було виховання громадянина й патріота. У старших класах військово-патріотичне виховання здійснювалось передусім на так званих ВЦО — уроках початкового вишколу, які передбачали вивчення цивільної оборони та знайомство з військово-прикладними спеціальностями, а також у межах позакласного чи позашкільного виховання — в літніх таборах, на військово-спортивних зборах та змаганнях. Вагому роль у патріотичному вихованні старшокласників відіграв ВЛКСМ, які відповідно до свого статуту мав готувати майбутніх захисників соціалістичної Батьківщини. Важливішими напрямками діяльності комсомольських організацій у освітніх закладах були організація спортивних таборів та таких заходів з військово-патріотичного виховання як уроки мужності, місячники оборонно-масової роботи, проведення військово-спортивних ігор «Блискавиця» й «Орля». Провідними завданнями цих заходів було покращення фізичного розвитку й загартування учнів, а також надання їм знань, вмінь і навичок, необхідних для майбутньої служби в армії [6, с. 96–97].

Окрім школи, військово-патріотичне виховання здійснювалось у закладах позашкільної освіти також за активною участю піонерської й комсомольської організацій. Йдеться про чисельні гуртки та клуби за інтересами в будинках і палацах піонерів та школярів (Юний моряк, Влучний стрілець та ін.). Вагому роль у здійсненні патріотичного виховання дітей та молоді відігравали також «піонерські табори, які вносили романтику й спонукали до творчості» [7, с. 264].

На всіх щаблях радянської освітньої системи військово-патріотичне виховання було нерозривно пов'язано із політичним, моральним, трудовим і правовим вихованням. Серцевину військово-патріотичного виховання, зазначав Л. А. Бублик, становить морально-політична підготовка, у процесі якої в учнівській молоді формуються переконання, патріотичні та інтернаціональні почуття. А інший відомий у свій час військовий діяч О. О. Єпішев, виходячи з ідеологічних настанов того періоду, стверджував, що військово-патріотичне виховання покликано формувати нову людину — переконану та активну, що усвідомлює свій обов'язок із захисту соціалістичної Батьківщини. Саме цей автор апелював інноваційним на той час поняттям «геройко-патріотичне виховання», наголошуючи на глибокому взаємозв'язку принципів та засад військово-патріотичного виховання з іншими аспектами виховної роботи [3, с. 273].

Програма виховання радянського патріотизму періодично обговорювалася під час з'їздів КПРС і ВЛКС М. Відповідна програма спиралась на уявлення про ворога, що являє собою загрозу для існування та процвітання радянської держави. Таке уявлення склалось історично: спочатку революція та післяреволюційне протистояння ворогам молодій радянській державі, потім Велика Вітчизняна війна та протистояння фашизму, а потім холодна війна, що характеризувалась політико-ідеологічним протистоянням СРСР та країн заходу, здійснили вагомий внесок у сприйнятті патріотизму як принципу протистояння певному образу ворога. Тому історично патріотичне виховання вибудовувалось за принципом дихотомії, що розділяє суспільство на «своїх» або «наших» та «чужих» або «ворогів» [4, с. 7].

Отже, в основі патріотизму в СРСР була, насамперед, радянська ідеологія. Разом у багатьох формах військово-патріотичної виховної роботи ідеологічна складова виконувала лише допоміжну роль. Вихованці радянської школи 1970–80 рр. досі пам'ятають чисельні тематичні зльоти; різноманітні зустрічі з фронтовиками, героями Радянського Союзу; урочисті вечори пам'яті героїв Великої Вітчизняної війни; створення у приміщеннях шкіл музеїв бойової слави; шефство воїнів над загальноосвітніми школами; діяльність загонів слідопитів та заняття у військово-технічних гуртках; підготовку до складання нормативів фізкультурного комплексу з елементами військової підготовки; походи місцями бойової слави; різноманітні естафети спортивно-військової спрямованості; догляд за могилами загиблих воїнів часів другої світової війни; створення історій вулиць та шкіл, що містять біографічні довідки про героїв, що жили на відповідних вулицях чи відвідували відповідні школи, та написання творів військово-патріотичної тематики; військово-спортивні змагання, воєнізовані ігри на місцевості, що використовують елементів військових ритуалів та вимагають застосування військово-технічних знань тощо [3, с. 274].

Вагому роль у військово-патріотичному вихованні радянської молоді відгравали масові оборонно-патріотичні громадські організації СРСР, створення яких почалось після закінчення громадянської війни, коли відновлення промислового виробництва та сільського господарства у новоствореній радянській державі вимагало значних матеріальних та людських ресурсів. Зокрема, у 1920 році було створено Воєнно-наукове товариство, а вже на

середині 1920-х р. діяла ціла низка військово-оборонних товариств, у тому числі Воєнно-наукове товариство, Товариство сприяння обороні, Товариство друзів повітряного флоту, Товариство друзів авіації і повітроплавання України та Криму та ін. У 1927 році різнопланові військові товариства було об'єднано у єдину організацію — Тсоавіахім (Товариства зі сприяння обороні, авіаційному і хімічному будівництву СРСР), що жорстко контролювалась партійними органами.

Хоча діяльність військово-оборонних товариств зосереджувалась в межах визначеного правлячою партією курсу передусім на проведенні індустріалізації промисловості та масової колективізації селянства Української СРР, вагома роль приділялась також військово-оборонній діяльності. Зокрема, український Тсоавіахім брав участь у організації системи допризовної військової освіти, розгортанні мережі протиповітряного і протихімічного захисту, а також реалізовував кампанії матеріально-технічної допомоги Червоній армії [16, с. 14].

Через двадцять років існування Тсоавіахіму на його базі знов було утворені три самостійні організації — добровільні товариства сприяння армії, авіації та флоту, які у 1951 року були об'єднані у Всесоюзне Ордену Червоного Прапора Добровільне товариство сприяння армії авіації і флоту, (ДТСААФ, рос. ДОСААФ), що діяло до кінця існування СРСР. Серед головних завдань ДТСААФ військово-патріотичне виховання молоді, розвиток технічних видів спорту, а також підготовка кадрів з військових, військово-технічних, авіаційних і військово-морських спеціальностей [5]. Втім, найбільш відомі спортивні досягнення дтсаафівців.

Після проголошення незалежності України у 1991 році правонаступником ДТСААФ стало Товариство сприяння обороні України. Метою цієї всеукраїнської громадської оборонно-патріотичної організації було визнано всебічне сприяння обороні і підготовці її членів до захисту Батьківщини. Провідними завданнями організації досі залишається підготовка кадрів з військово-технічних спеціальностей, масових технічних професій, а також розвиток спортивно-технічних та прикладних видів спорту. Організуючи навчання молоді через організаційну мережу стрілецьких тирів, воєнних гуртків, аероклубів, тощо товариство не лише популяризує серед молоді та дорослих військову підготовку, але й готує для країни мобілізаційний резерв.

Власне завданням військово-патріотичного виховання підпорядковані статутні положення ТСО України. Здійснюючи навчально-виховну діяльність Товариства використовують як традиційні, перевірені роками форми і методи, так й сучасні, що підпорядковані вимогам сьогодення. Серед них варто згадати місячники оборонно-масової роботи, військово-патріотичні ігри та спартакіади, гуманітарну підготовку курсантів навчальних закладів і ДПЮ в школах, заняття в Клубах «Майбутній воїн», «Юний моряк, десантник» [14] тощо.

Військо-патріотичне виховання сучасної України спирається не лише радянські традиції. Принципово інші підходи до військово-патріотичного виховання пропонує українська скаутська організації «Пласт», яку було засновано у 1911 році, через кілька років після народження скаутського руху. Висвітлюючи становлення та функціонування цієї організації, вар-

то згадати етимологію слова «пласт», що походить від назви кубанських козаків-пластунів, які повзали по-пластунськи і виконували функції розвідників у козацькому війську. Хоча вважається, що пластові гуртки створено незалежно один від одного І. Чмолою, О. Тисовським та П. Франком, ідейним засновком Пласта вважають О. Тисовського, який переклав українською мовою книгу засновника скаутського руху Бейдена-Пауела «Скаутинг для хлопців» (англ. *Scouting for boys 1908*) та заснував один із перших пластових гуртків на базі Академічної гімназії у Львові. Незалежно від Тисовського пластові гуртки були створені І. Чмолою та П. Франко. Якщо останні запроваджували принципи пластування, спираючись на фізичний та військовий розвиток особи, то О. Тисовський акцентував увагу на моральному вихованні молоді, поклавши в основу діяльності «Пласту» ідею вірності Богу та Україні. Він розробив систему пластових проб (завдань), які мали виконати пластуни, для того щоб отримувати нові звання та вдосконалювати себе [11]. Принципи пластування, розроблені О. Тисовським, знайшли своє відображення у його книзі «Життя в Пласті» [13] — посібнику, яким уже впродовж більш як 100 років керуються пластуни (побачив світ у 1921 році та перевиданий у 1961, 1969 та 1997 роках).

Вже через кілька років після заснування організація «Пласт» була відома на теренах всієї Західній Україні. Відомості про її діяльність поширювались також завдяки тому, що з початком Першої світової війни чимало пластунів зголосилися воювати в лавах Січових Стрільців. А після прийняття Першого Універсалу Центральної Ради, діяльність організації «Пласт» почала поширюватися на всій території Наддніпрянської України. Пізніше після повалення Гетьманату та приходу до влади Директорії, саме пластуни обійняли керівні посади у новоствореної Армії УНР. Пласт був заборонений владою більшовиків та діяв лише у Волині та Галичині, доки не був заборонений польською владою, та у Закарпатті, де із проголошенням у 1938 році автономної Карпатської України, пластуни склали ядро «Організації Народної Оборони» та Карпатської Січі.

З початку 1930-х рр. на теренах Волині та Галичини «Пласт» діяв у підпіллі під керівництвом конспіративного Пластового Центру та Верховної Пластової Команди. На Закарпатті після заборони «Пласту» окупаційною владою з 1939 пластуни також перейшли на нелегальне становище. У 1941 році з початком Другої світової війни на українських землях пластуни об'єдналися у «Виховну Спільноту Української Молоді» (ВСУМ), однак їхні спроби відновити свою діяльність в цей період були безуспішно.

Після другої світової війни пластові гуртки організуються поза межами України з Головною Пластовою Старшиною та Радою в Мюнхені. З 1950-тих років осередки «Пласту» розгортають активну діяльність в Австралії, Аргентині, Канаді, Великій Британії, Німеччині й США. У цих країнах проводяться пластові заняття та вишколи, організуються виховні та спеціалізовані табори, видається пластова література. Зокрема, «для вихованців видаються журнали «Вогонь орлиної ради», «В дорогу з юнацтвом», для новацтва — місячник «Готуйсь», для юнацтва — «Юнак», а для старшопластунів і пластунів-сеньйорів — «Пластовий шлях» [1, с. 64]. В кінці 1980-х на початку 1990-х Пласт відроджується на території України.

Патріотичне самовиховання української молоді по всьому світу на принципах християнської моралі як гідних громадян місцевої, національної та світової спільнот й провідників українства — головна мета сучасної української скаутської організації «Пласт», який лише в Україні об'єднує приблизно 10 тисяч осіб з України та близько 3 тисяч членів за її межами. Якщо переважна більшість світових скаутських організацій націлена виключно на молодь, то членство в українському «Пласті» довічне. Для кожної вікової категорії — пташат (до 6 років, членство у Пласті лише разом з батьками), новаків (6–12 років), юнаків (12–18 років), старших пластунів (18–35 років) та пластунів-сеніорів (від 35 років) [11] є свої завдання, свої заходи, що не заперечує спільну діяльність представників різних вікових груп.

Самовиховання в системі пласт означає, що пластуни беруть на себе відповідальність за свій всебічний розвиток та формування власного характеру. Причому за задумом О. Тисовського, самовиховання пластунів забезпечується не завдяки військовому вишколу, а за допомогою організаційної структури «Пласту» та системи випробувань, коли старші допомагають молодшим. «Власне, йшлося про організацію, яка діє на засадах самоврядування, без втручання (звичного для школи) дорослих. Ключовим елементом у вихованні молоді, за О. Тисовським, є праця над собою, гартування волі і характеру, шляхетне змагання молоді за найкраще виконання свого обов'язку» [12, с. 669].

Основними завданнями сучасного «Пласту» є всебічне патріотичне виховання української молоді, її моральний, духовний і фізичний розвиток, а також формування свідомих, відповідальних і повновартісних громадян за допомогою спеціально розроблених виховних методик та ідеологічних принципів «Пласту». Ці принципи базуються на пластовій присязі, пластовому законі та трьох основних обов'язках пластуна, які служать орієнтиром для щоденного життя: вірність Богові та Україні, допомога іншим та вірність пластовому закону та пластовому проводу [9].

Вірність Богові передбачає не лише віру у Бога, але й дотримання пластунами моральних принципів у особистому житті та виявлення любові до ближнього. Вірність Україні передбачає відчуття своєї приналежності до української громадянської спільноти та глибоке почуття патріотизму до держави. Її яскраво символізує пластовий герб, на якому пластова лілея переплітається з тризубом українського офіційного гербу. Обов'язок допомагати іншим виявляється у ставленні пластуна до людей та природи, що його оточують. Він не обмежується лише виконанням громадських обов'язків, але й вимагає від пластунів творити добро з власної ініціативи. Отже, «Пласт» виховує молодь у дусі універсальних цінностей правди, добра й краси, сприяючи їх розвитку та самовдосконаленню. «Пласт» формує справжніх громадян, які відповідально виконують свої обов'язки та готові ініціювати прогресивні зміни в суспільстві. Через свою діяльність, «Пласт» прагне створити умови для виховання особистостей, здатних служити громаді та Батьківщині, та сприяти їхньому успіху у будь-якій сфері життя [1, с. 66–67; 12, с. 668].

У «Пласті» важливе значення має оволодіння пластовими законами, які закладають основи моральної свідомості та формують ідеал справжньої

людини, що здатна шляхом самопізнання до власного «Я», до людей і до Бога. За задумом О. Тисовського «найкращі особисті якості виховувались за умови, що кожен пластун дотримується даного ним слова, живе по честі, виконує взяті перед собою, людьми і Богом зобов'язання. Не зважаючи на жодні перешкоди, будь-яку справу за яку взявся, виконує щонайкраще, по совісті, з почуттям відповідальності за свою поведінку і вчинки перед самим собою, людьми, суспільством» [12, с. 670–771].

Сьогодні Пласт в Україні організує щорічно понад 100 різноманітних виховних таборів, де пластуни закріплюють здобуті протягом року на щотижневих заняттях знання і навички. Серед них спортивні табори різної спрямованості, мистецькі, екологічні, археологічні тощо. Серед основних подій, які проводяться Пластом на національному рівні, варто згадати інтелектуально-мистецький захід «Орлікіада», фестиваль творчості «День пластуна», спортивний змаг «Спартакіада», передача Віфлеємського вогню місцевим громадам, конкурси з пішого мандрівництва «Стежками героїв», «Осінній рейд» та «Весняний рейд». Крім України, нині Пласт офіційно представлений у восьми країнах світу: Австралії, Аргентині, Великобританії, Канаді, Німеччині, Польщі, Словаччині та США. Пластові організації всіх цих країн об'єднані в Конференцію українських пластових організацій, яка очолює світовий пластовий рух під керівництвом Начального пластуна [11].

За понад сторічну історію «Пласту» «у цій організації було виховано десятки тисяч молодих патріотів. У літніх таборах, під час екскурсій, у повсякденній діяльності і спілкуванні вони з дитинства пізнавали історію України, вивчали і практикували українську мову, гартували себе фізично і духовно. Утворившись під час великих соціальних і політичних потрясінь в Європі, український «Пласт» формувався для виконання конкретної національної мети, на відміну від інших скаутських організацій» [1, с. 64].

Виховні ідеали «Пласту» цілком відповідають цілям та завданням системи військово-патріотичного виховання України, основою якої є формування духовної, високоморальної, життєво компетентної особистості, гідного громадянина України. Слідуючи зразкам виховної системи „Пласту» у військово-патріотичному вихованні на першому місці має бути розвиток духовно-моральних якостей особистості, що уможливорює формування «справді сильної спільноти людей і відповідної державності» [12, с. 669]. Духовність і моральна спрямованість виховання, етичні та естетичні погляди, почуття і переконання як вища ступінь духовного і морального розвитку особистості можуть бути орієнтиром для всієї виховної системи українського народу.

Якості особистості, що протягом сторіччя виховуються у «Пласті», вкрай потрібні патріоту та гідному громадянину України. Ідейний засновник «Пласту» О. Тисовський у своїх працях сторічної давності виокремлює якості пластуна, які сьогодні залишаються таким ж актуальними та необхідними гідному громадянину України. Зокрема, зазначає В. Соловей, інтерпретуючи О. Тисовського, пластун має бути чемним, ввічливим, точним, ошадливим, допитливим й, пильним. У взаємодії з людьми пластун виявляє уважність та доброзичливість, завжди готовий надати допомогу тим, хто її потребує, незалежно від їх політичних чи релігійних переконань.

У складних ситуаціях він проявляє терпимість і внутрішню рівновагу, вирішуючи конфлікти з мудрістю та спокоєм. В особистому житті він прагне до постійного самовдосконалення, завжди прагне досягти нових цілей, дбає про здоров'я, відмовляючись від шкідливих звичок. Він завжди оптимістично налаштований і не втрачає бадьорості духу навіть у найважчі часи. «Обов'язково з повагою і пошаною ставиться до матеріальних і духовних благ, створених людьми, попередніми поколіннями, ровесниками. Отож, щоденна праця шанується як найважливіша цінність, невід'ємна складова активного життя сумлінного і діяльного громадянина» [12, с. 669].

Окреслені якості без перебільшення можна вважати якостями духовної, високоморальної та життєво компетентної особистості, на виховання якої орієнтована нині Нова українська школа, що ставить перед собою цілком природне й одночасно надзвичайно складне завдання — навчити підростаючу особистість жити. Усі ланки освіти та складові навчально-виховного процесу (у тому числі військово-патріотичне виховання) покликані виховувати людину, здатну до життєтворчості й самовизначення. Якщо раніше учні лише здобували знання, уміння і навички, то тепер вони мають бути готові до активної та творчої життєдіяльності. Вони повинні бути здатні працювати, діяти, самовдосконалюватися і розвиватися як інтелектуально, так і морально і фізично. Саме про це йдеться в Законі України «Про Освіту», відповідно до якого, «метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей; формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями» [2].

Перелік якостей духовної, високоморальної, життєво компетентної особистості, гідного громадянина України також уточнено в Кодексі лицарської честі учасника Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»), яку з 2018 року на державному рівні визнано системою формою національно-патріотичного виховання сучасної української молоді. Зокрема, у Кодексі лицарської честі учасника гри визначені наступні характеристики: «підготовлений і безкорисливий, чесний, дисциплінований, активний і підприємливий, відважний, витривалий, врівноважений, точний, здоровий, обережний» [10], які виховуються відповідно до методики гри через самовиховання в малих групах (роях), самоврядування в первинних осередках гри (курнях), участь в освітніх наметових таборуваннях, змаганнях та інших заходах на різних рівнях [10].

Отже, військово-патріотичне виховання дітей і молоді має гуртуватися на принципах загальнолюдської моралі — правди, любові, справедливості, добра, працелюбності, має узгоджуватися з іншими напрямками навчальної та виховної роботи школи та позашкільних закладів, вносячи свій внесок у формування високоморальної особистості з розвиненими життєвими компетенціями та гідного громадянина України.

Висновки

Формування сучасної системи військово-патріотичного виховання української молоді в умовах російсько-української війни потребує осмислення та наслідування кращих здобутків та традицій виховної роботи у цій сфері, що були винайдені радянською освітньою системою, масовою оборонно-патріотичною громадською організацією СРСР, українською скаутською організацією «Пласт», українськими історичними традиційними бойовими мистецтвами (бойовий гопак, спас, хортинг тощо), а також сучасними формами національно-патріотичного виховання дітей та молоді (Всеукраїнська дитячо-юнацька військово-патріотична гра «Сокіл» («Джура»)) тощо.

Громадські організації з військово-патріотичного виховання мають не лише забезпечити бойовий вишкіл потенційних захисників та захисниць України, сформувати готовність молоді стати на захист Батьківщини, розвинути бажання здобувати військові професії, проходити службу у Збройних Силах України, здійснювати вагомий внесок у формування духовної, високоморальної, життєво компетентної особистості, гідного громадянина України. Для формування бойового, морально-психологічного духу підростаючого покоління, утвердження стійкої мотивації до фізичного вдосконалення громадянина-патріота, вироблення глибокого розуміння громадського обов'язку та готовності у будь-який час стати на захист України вкрай необхідні спільні зусилля органів державної влади та місцевого самоврядування, громадськості, навчально-виховних закладів, батьків та самої молоді.

Література

- [1] Жулковський В. 2016. Роль молодіжної скаутської організації «Пласт» у національно-патріотичному вихованні підростаючих поколінь. *Збірник наукових праць Національної Академії державної служби України*. Серія: Педагогічні науки. №3(5). С. 62–70.
- [2] Закон України Про освіту. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. №38–39. Ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. (дата звернення: 20.09.2024).
- [3] Зубалій М.Д. 2014. Становлення і розвиток змісту військово-патріотичного виховання в педагогічній літературі. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. Ун-т менеджменту освіти НАПН України. Київ, Вип. 18. С. 270–279.
- [4] Ігнатенко П., Поплужний В., Косарева Н., Крицька Л. 2003. Виховання громадянина: Сутність громадянського виховання. Шкільна бібліотека. №8. С. 3–19.
- [5] Історія товариства сприяння обороні України. Товариство сприяння обороні України. URL: <http://www.tsou.org.ua/about/history/>. (дата звернення: 20.09.2024).
- [6] Коваль Г. 2014. Історія становлення системи патріотичного виховання в Україні. Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. Вип. 1. С. 95–99.

- [7] Коваль Г. 2004. Система патріотичного виховання в Україні. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. Київ, Вип. 5. С. 262–270.
- [8] Кульчицький В. Й. 2019. Особливості радянської системи патріотичного виховання в загальноосвітніх школах України: позитивні і негативні аспекти. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 17. Т. 2. С. 35–38.
- [9] Підручна книжечка пластуна і пластунки. Нью-Йорк : Видання головної Пластової Булави, 1990. 127 с.
- [10] Положення про Всеукраїнську дитячо-юнацьку військово-патріотичну гру «Сокіл» («Джура»). Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2018 р. № 845. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/845-2018-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 20.09.2024).
- [11] Про Пласт. Український Пласт: офіційна сторінка українських пластових організацій. URL: <https://www.plast.org.ua/about/>. (дата звернення: 20.09.2024).
- [12] Соловей В. М. 2013. Ціннісні та організаційні основи «Пласту» в поглядах Олександра Тисовського (1886-1968) *Педагогічний дискурс*. Вип. 15. С. 668–673.
- [13] Тисовський О. 1997. Життя в Пласті. Четверте видання. Торонто : Головна Пластова Булава, 551 с.
- [14] Товариство сприяння обороні України. 20 років ТСО URL: <https://web.archive.org/web/20111215080512/http://www.spas.net.ua/index.php/news/full/268>. (дата звернення: 20.09.2024).
- [15] Філософія виховання : навчальний посібник для студентів педвузів 2001. / упор. М. Култаєва [та ін.]. Харків : Лемінги, 271 с.
- [16] Яшанов А. С. 2012. Військово-оборонні громадські об'єднання в Україні (20-ті — 30-ті роки XX ст.) : автореф. ... кан. іст. наук. Київ, 20 с.

References

- [1] Zhulkovskyi V. 2016. Rol molodizhnoi skautskoi orhanizatsii «Plast» u natsionalno-patriotychnomu vykhovanni pidrostaichykh pokolin. Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi Akademii derzhavnoi sluzhby Ukrainy. Serii: Pedagogichni nauky. № 3(5). S. 62–70.
- [2] Zakon Ukrainy Pro osvitu. Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR). 2017. № 38–39. St. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. (data zvernennia: 20.09.2024).
- [3] Zubalii M. D. 2014. Stanovlennia i rozvytok zmistu viisko-patriotychnoho vykhovannia v pedahohichnii literaturi. Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi. Un-t menedzhmentu osvity NAPN Ukrainy. Kyiv, Vyp. 18. S. 270–279.
- [4] Ihnatenko P., Popluzhnyi V., Kosarieva N., Krytska L. 2003. Vykhovannia hromadianyna: Sutnist hromadianskoho vykhovannia. Shkilna biblioteka. № 8. S. 3–19.
- [5] Istoriia tovarystva spriannia oboroni Ukrainy. Tovarystvo spriannia oboroni Ukrainy. URL: <http://www.tsou.org.ua/about/history/>. (data zvernennia: 20.09.2024).

- [6] Koval H. 2014. Istoriia stanovlennia systemy patriotychnoho vykhovannia v Ukraini. Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia, pedahohiky ta psykholohii. Vyp. 1. S. 95–99.
- [7] Koval H. 2004. Systema patriotychnoho vykhovannia v Ukraini. Suchasna ukrainska polityka. Polityky i politolohy pro nei. Kyiv, Vyp. 5. S. 262–270.
- [8] Kulchytskyi V. Y. 2019. Osoblyvosti radianskoi systemy patriotychnoho vykhovannia v zahalnoosvitnikh shkolakh Ukrainy: pozytyvni i nehatyvni aspekty. Innovatsiina pedahohika. Vyp. 17. T. 2. S. 35–38.
- [9] Pidruchna knyzhchka plastuna i plastunky. Niu-York : Vydannia holovnoi Plastovoi Bulavy, 1990. 127 s.
- [10] Polozhennia pro Vseukrainsku dytiacho-yunatsku viiskovo-patriotychnu hru «Sokil» («Dzhura»). Zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17 zhovtnia 2018 r. № 845. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/845-2018-%D0%BF#Text>. (data zvernennia: 20.09.2024).
- [11] Pro Plast. Ukrainskyi Plast: ofitsiina storinka ukrainskykh plastovykh orhanizatsii. URL: <https://www.plast.org.ua/about/>. (data zvernennia: 20.09.2024).
- [12] Solovei V. M. 2013. Tsinnisni ta orhanizatsiini osnovy «Plastu» v pohliadakh Oleksandra Tysovskoho (1886–1968) Pedahohichnyi dyskurs. Vyp. 15. S. 668–673.
- [13] Tysovskyi O. 1997. Zhyttia v Plasti. Chetverte vydannia. Toronto : Holovna Plastova Bulava, 551 s.
- [14] Tovarystvo spryannia oboroni Ukrainy. 20 rokiv TSO URL: <https://web.archive.org/web/20111215080512/http://www.spas.net.ua/index.php/news/full/268>. (data zvernennia: 20.09.2024).
- [15] Filosofiia vykhovannia : navchalnyi posibnyk dlia studentiv pedvuziv 2001. / upor. M. Kul'taieva [ta in.]. Kharkiv : Lemihy, 271 s.
- [16] Iashanov A. S. 2012. Viiskovo-oboronni hromadski obiednannia v Ukraini (20-ti — 30-ti roky XX st.) : avtoief. ... kan. ist. nauk. Kyiv, 20 s.